
ԱԿԱՆԱՎՈՐ ԳԻՏՆԱԿԱՆԸ, ԳԻՏՈՒԹՅԱՆ ՏԱՂԱՆԴԱՎՈՐ ԿԱԶՄԱԿԵՐՊԻՉԸ
(Ակադեմիկոս Ռադիկ Մարտիրոսյանի 80-ամյակի առթիվ)

2016 թ. մայիսի 1-ին լրացավ ՀՀ ԳԱԱ նախագահ, քվանտային էլեկտրոնիկայի, ռադիոֆիզիկայի և ռադիոաստղագիտության բնագավառի վաստակաշատ գիտնական, ՀՀ ԳԱԱ ակադեմիկոս, ֆիզիկամաթեմատիկական գիտությունների դոկտոր, պրոֆեսոր, Հայաստանի և Ուկրաինայի պետական մրցանակների դափնեկիր Ռադիկ Մարտիրոսյանի ծննդյան 80-ամյակը:

Ակադեմիկոս Ռադիկ Մարտիրոսյանը մեծ ավանդ ունի երկրի գիտության և կրթության ոլորտներում, ինչի համար արժանացել է մտավորականության և հասարակության լայն շրջանների բարձր գնահատականին ու խորին հարգանքին:

Ծանրակշիռ այդ վաստակին նա հասել է կեսդարյա դժվարին, լարված ու պատասխանատու աշխատանքներում՝ ՀՀ ԳԱԱ ռադիոֆիզիկայի և էլեկտրոնիկայի ինստիտուտի փոխտնօրենի, ավելի քան քառորդ դար՝ տնօրենի, մայր բուհի ռեկտորի, ազգային ակադեմիայի նախագահի պաշտոններում՝ ամենուրեք դրսևորելով անմնացորդ նվիրում, բարձր պատասխանատվություն և հաստատակամոթյուն:

Ռ. Մարտիրոսյանը ծնվել է 1936 թ. մայիսի 1-ին, Լեռնային Ղարաբաղի Մարտակերտի շրջանի Մատաղիս գյուղում, բանվորի ընտանիքում: 1953 թ. ավարտել է հայրենի գյուղի դպրոցը, իսկ 1958 թ.՝ Երևանի պետական համալսարանի ֆիզիկամաթեմատիկական ֆակուլտետը՝ աստղաֆիզիկոսի որակավորմամբ:

Նրա համար բախտորոշ էր ասպիրանտական ուսումնառությունն ու մասնագիտացումը Մոսկվայում: Ռ. Մարտիրոսյանի գիտական ղեկավարությունը ստանձնում է համաշխարհային ճանաչում ունեցող, Նոբելյան մրցանակի դափնեկիր Ա. Մ. Պրոխորովը:

Խորը ու հիմնարար պատրաստություն ստանալով՝ նա հենց Մոսկվայում կատարել է մի շարք գիտական ուշագրավ հետազոտություններ և դարձել ռադիոաստղագիտության բնագավառում քվանտային ուժեղարարների կիրառման առաջամարտիկներից մեկը: Նրա կողմից մշակված 21 սմ ալիքի երկարություն ունեցող քվան-

տային ուժեղարարը Խորհրդային Միությունում առաջինն է կիրառվել ռադիոաստղագիտության մեջ:

1964 թ. Ռ. Մարտիրոսյանն իր աշխատանքային գործունեությունը շարունակել է հայրենիքում՝ ՀԽՍՀ ԳԱ նորաստեղծ ռադիոֆիզիկայի և էլեկտրոնիկայի ինստիտուտում, որտեղ հիմնել է էլեկտրամագնիսական ալիքի գերբարձր հաճախականությունների տարբեր տիրույթներում քվանտային ուժեղարարների ստեղծման համար անհրաժեշտ նոր ակտիվ նյութերի ուսումնասիրության գիտական նոր ուղղություն: Մասնագիտական մեծ հետաքրքրություն են ներկայացնում ռելաքսացիոն հավանականությունների վրա հիմնված ակտիվ բյուրեղների ուժեղարարային բնութագրերի որոշման Ռ. Մարտիրոսյանի զարգացրած նոր մեթոդը և այդ մեթոդի վրա հիմնված պարամագնիսական բյուրեղների բազմակողմանի հետազոտությունները:

Ռ. Մարտիրոսյանն առաջարկել և գործնականում իրականացրել է քվանտային ուժեղարարների արդյունավետության մեծացման նոր եղանակներ: Նա առաջինն է հետազոտել երկու տարբեր հաճախություններով ազդանշանների միաժամանակյա ուժեղացում ապահովող ինվերսիայի եղանակը և այն փորձնականորեն իրականացրել ալիքի երկարության 21 սմ և 3 սմ տիրույթներում:

Ալիքի երկարության միլիմետրանոց տիրույթի քվանտային ուժեղարարների ֆիզիկական հիմունքների հիմնարար հետազոտություններին նվիրված Ռ. Մարտիրոսյանի աշխատանքների շարքն արժանացել է Ռուկրահնայի պետական մրցանակի՝ գիտության և տեխնիկայի բնագավառում:

Գիտության մեջ հիմնավոր ներդրումները հիմք են դարձել, որ Ռ. Մարտիրոսյանն ընտրվի Հայաստանի ԳԱ թղթակից (1986 թ.), ապա իսկական անդամ (1990 թ.):

Նրա ղեկավարությամբ ՀԽՍՀ ԳԱ ռադիոֆիզիկայի և էլեկտրոնիկայի ինստիտուտն ակտիվորեն մասնակցել է միութենական և միջազգային մի շարք ծրագրերի: Նրա անմիջական ղեկավարությամբ ստեղծված գերբարձր հաճախականություններով աշխատող բարձր զգայունությամբ ռադիոհամակարգերը լայնորեն կիրառվել են երկրի բնական պաշարների հետազոտման «Ինտերկոսմոս», «Պրիորոդա», «Օկեան» տիեզերական ծրագրերում, ինստիտուտում մշակված գիտական սարքավորումները՝ ռադիոաստղագիտական, բժշկական սարքանական և այլ հետազոտություններում:

Հատկապես արգասաբեր է եղել Ռ. Մարտիրոսյանի մասնակցությունը տիեզերական տարածության ուսումնասիրման ծրագրերին, մասնավորապես «Վեգա» նախագծի իրականացմանը:

Ռ. Մարտիրոսյանի գիտական ղեկավարությամբ 1987 թ. սկսած ՌՖԷԻ-ում կատարվել են բարձրջերմաստիճանային գերհաղորդականությանը նվիրված հիմնարար և կիրառական բնույթի հետազոտություններ:

Ռ. Մարտիրոսյանի և նրա աշակերտների՝ մեծ զգայունությամբ ԳԲՀ ընդունիչ համակարգերի մշակման և ներդրման աշխատանքները 1988 թ. արժանացել են ՀՀ - պետական մրցանակի՝ գիտության և տեխնիկայի բնագավառում:

Ռ. Մարտիրոսյանը գիտական գործունեությունը մշտապես զուգակցել է մանկավարժական բեղմնավոր աշխատանքի հետ:

1965 թվականից մինչ օրս անընդմեջ, ԵՊՀ-ում նա դասավանդում է ռադիոֆիզիկայի ընդհանուր և հատուկ դասընթացներ: Նրա նախաձեռնությամբ 1983 թ. ԵՊՀ ռադիոֆիզիկայի ֆակուլտետում ստեղծվել է ԳԲՀ ռադիոֆիզիկայի ամբիոն (ներկայումս՝ ԳԲՀ ռադիոֆիզիկայի և հեռահաղորդակցության ամբիոն), որը Ռ. Մարտիրոսյանը ղեկավարում է առ այսօր:

1993 թ. ակադեմիկոս Ռ. Մարտիրոսյանը նշանակվել է ԵՊՀ ռեկտոր: Կարճ ժամանակահատվածում նա մշակել է գիտական հետազոտությունների և կրթության նյութատեխնիկական բազայի զարգացման դժվարությունների հաղթահարման և բարձր որակավորմամբ մասնագետների պատրաստման ծրագրեր:

Նրա ղեկավարման տասներեք տարիներին ԵՊՀ-ում բացվել են նոր մասնագիտացումներ ու ֆակուլտետներ, բարձրացվել է ուսման որակը:

Օգտվելով անկախության ընձեռած հնարավորություններից՝ Ռ. Մարտիրոսյանը կապեր է հաստատել և արդյունավետ համագործակցություն ստեղծել տարբեր երկրների մի շարք նշանավոր համալսարանների հետ:

Անգամ Հայաստանի ռեկտորների խորհուրդը նրա նախաձեռնությամբ դարձել է գործուն ու կենսունակ հաստատություն:

2006 թ. Ռ. Մարտիրոսյանն ընտրվել է ՀՀ ԳԱԱ նախագահ: Հետխորհրդային տարածքում գիտության և գիտական գործունեության խաթարված վարկը, թերֆինանսավորումը, մասնագետների արտահոսքը պահանջում էին ակադեմիայի կառուցվածքի օպտիմալացում, նոր պայմաններում գիտական հետազոտությունների իրավական հենքի ստեղծում, զարգացման հեռանկարային ուղղությունների կանխորոշման հետ կապված վերափոխումներ:

Անցած տասը տարիների ընթացքում ակադեմիկոս Ռ. Մարտիրոսյանի ղեկավարությամբ և անմիջական մասնակցությամբ կատարվել են կարևոր քայլեր ակադեմիական հանրության համախմբման, ԳԱԱ ներուժի պահպանման, միջազգային գիտական կապերի ընդլայնման ու բազմաբնույթ դարձնելու գործում: Առանձնապես հիշատակելի են օրենսդրական ծրագրի իրականացման, տնօրենների կազմի երիտասարդացման, հեռանկարային գիտական ուղղությունների կողմնորոշման, նոր տեխնոլոգիաների մշակման ու ներդրման, ինովացիոն գործունեության զարգացման ոլորտները: Այդ տարիներին նա մեծ ուշադրություն է դարձրել հիմնարար, կիրառական (ինովացիոն) հետազոտությունների համամասնությունների հաշվեկշիռին: Բազմաթիվ առաջարկներ են ներկայացվել պետական և գործարար կառույցներ:

րին, բարձրացվել է ՀՀ ԳԱԱ ցանցային և գիտական սարքավորումների որակը, Բյուրականի երկարամյա վերականգնողական աշխատանքներ պահանջած 2.6 մ դիտակը ստացել է նոր կյանք, տեղադրվել են նորագույն սարքավորումներ բնական գիտությունների ոլորտում: Ծանրակշիռ է ակադեմիկոս Ռ. Մարտիրոսյանի դերը ՀՀ - ԳԱԱ արտասահմանյան հայ անդամների ինստիտուտի ստեղծման գործում:

Վերջին տարիներին բազմաթիվ նոր կապեր են հաստատվել միջազգային գիտական կենտրոնների հետ՝ հայաստանյան գիտնականների համար բացելով համատեղ հետազոտությունների ուղիներ:

Ակադեմիկոս Ռ. Մարտիրոսյանն իրեն բնորոշ նվիրվածությամբ դեպի գիտությունը, պատասխանատվությամբ դեպի բարդ խնդիրների լուծման ճանապարհների ընտրությունը, կարողացել է էապես նպաստել համակարգի այսօրվա գիտական հաջողություններին:

Ակադեմիկոս Ռ. Մարտիրոսյանը, ունենալով բազմամյա գիտական և գիտակազմակերպական փորձ ակադեմիական և համալսարանական համակարգերում, մշտապես նվիրվածությամբ և պատասխանատվությամբ է վերաբերվել նոր գիտական ուղղությունների զարգացմանը:

Անցած տասնամյակում Ռ. Մարտիրոսյանի հետևողական գործունեության շնորհիվ ՀՀ ԳԱԱ համակարգի սոցիալական ոլորտում կատարվել են զգալի բարեփոխումներ:

Ռադիկ Մարտիրոսյանն ավելի քան 200 գիտական աշխատանքի, Շվեդիայում և ԱՄՆ-ում հրատարակված 2 մենագրության հեղինակ է: Հայրենական բարձրագույն կրթությանն ու գիտությանը մատուցած անուրանալի ծառայությունների, հասարակական ակտիվ գործունեության համար ակադեմիկոսն արժանացել է բազմաթիվ մրցանակների, մեդալների ու շքանշանների, պատվոգրերի ու շնորհակալագրերի, նրա գիտակազմակերպական ու մանկավարժական գործունեությունն արժանացել է Խորհրդային Միության, Հայաստանի, Ֆրանսիայի, Իտալիայի կառավարական բարձր պարգևների: Նա պարգևատրվել է «Սուրբ Մեսրոպ Մաշտոց», «Հոկտեմբերյան հեղափոխություն», «Պատվո նշան» շքանշաններով:

Հանրապետության գիտական հասարակայնությունը և ողջ մտավորականությունը սրտանց շնորհավորում են Ռադիկ Մարտիրոսի Մարտիրոսյանին, մաղթում առողջություն ու ստեղծագործական նորանոր հաջողություններ: